

SOCIOLOGICKÁ KONCEPCE HERBERTA SPENCERA

1. Spencer a jeho doba

Vznik sociologie v Anglii je spojen se jménem Herberta Spencera (1820-1903). V polovině 19. století, kdy Spencerova vědecká činnost začínala, byl anglický kapitalismus na vrcholu svého rozkvětu. Anglie, která první dovršila průmyslovou revoluci, úrovní svého ekonomického rozvoje daleko předstihla ostatní země. V očích světového veřejného mínění poloviny 19. století byla Anglie symbolem rozkvětu a liberalismu. Bez ohledu na ostré třídní rozpory se anglická buržoazie se sebeuspokojením shlížela v dosažených úspěších a s nadějí hleděla do budoucna. Tyto nálady se projeví i ve Spencerově sociální filozofii.

Spencer, syn učitele v Derby, vzhledem kě svému chatrnému zdraví nemohl pravidelně navštěvovat školu, a proto se učil především doma pod vedením otcovým a strýcovým, později však studoval samostatně, na což byl velmi hrdý. V letech 1837-1841 Spencer pracoval jako inženýr a technik na železnici a studoval současně matematiku a přírodní vědy. Řadu let pak spolupracoval s tiskem. V roce 1853 získal po strýcově smrti větší dědictví, takže zanechal povolání a začal skromný život nezávislého vědce a publicisty. Avšak i poté, co byl již slavný, odmítal jakékoli oficiální pocty. Osamocený, uzavřený, trpící těžkou neurózou a nespavostí udržoval Spencer přímé kontakty jen s úzkým okruhem přátel, k nimž patřili vědci Thomas Huxley, John Tindall a John Stuart Mill. Spencerova literární produkce byla mimořádně velká.

Na počátku šedesátých let se Spencer rozhodl učinit grandiózní pokus - vybudovat systém syntetické filozofie, který by sjednocoval všechny tehdejší teoretické vědy. Tato práce vyústila v deset svazků jež tvoří pět samostatných děl: „Základní principy“ (1862), „Základy biologie“ (1864-1867), „Základy psychologie“ (1870-1872, první vydání je však již z roku 1855), „Základy sociologie“ (1876-1896) toto dílo uvedla v roce 1873 samostatná kniha „Sociologie jako předmět studia“, a „Základy etiky“ (1879-1893).

Jaké byly Spencerovy ideové zdroje? V mládí se Spencer o filozofii nezajímal, ale ani později nečetl filozofické a psychologické knihy a dával přednost získávání nezbytných informací z rozhovorů s přáteli a z populárních prací. Podle svědectví jeho tajemníka neměl Spencer ve své knihovně ani Jednu knihu Hobbesovu, Lockovu, Humovu nebo Kantovu. Velmi chatrné byly i jeho historické vědomosti.

Mnohem více Spencer přejímal z přírodních věd, zejména z těch jejich částí, v nichž se v té době rodily a rozpracovávaly ideje vývoje. Spencer vřele přivítal vydání Darwinova „Původu druhů“ (1859). Darwin zase vysoce hodnotil Spencerovu evoluční teorii, připouštěl, že jí byl ovlivněn a dokonce stavěl Spencera intelektuálně výše než sebe. Avšak bez ohledu na vzájemnou úctu měl Spencerův evoluclonismus spíše lamarckovské než darwinovské zaměření.

Druhou linii vlivů, které Spencer sám přiznával, tvořila díla anglických ekonomů 18. století, zejména Thomase Roberta Malthuse a Adama Smitha. Je známo, že nejen Spencer, ale i Darwin vyvodil svou ideu „přežití nejlépe přizpůsobených druhů“ právě z Malthuse. Oba této teorii přikládal)

optimistickou, „progresivní“ orientaci, která samotnému Malthusovi byla ovšem cizí.

Konečně zcela nesporný vliv měly na Spencera ideje anglických utilitaristů, zejména Benthamů, jehož individualismus Spencer ještě více umocnil. Spencer jako apoštol krajního buržoazního liberalismu celý život důsledně sdílel princip laissez-faire. Již ve své první knize „Sociální statika“ (1851) formuloval zákon „stejně svobody“, podle něhož „každý člověk má právo dělat co chce, jestliže nenarušuje stejnou svobodu druhého člověka“. Společnost ke svému vývoji nepotřebuje nic víc než svobodu individuálních činností, konkurenci a přežití nejlépe přizpůsobených. Spencer tuto myšlenku důsledně rozvíjel a vystupoval proto nejen proti zákonům o pomoci chudým, ale i proti jakékoli jiné intervenci státu do společenského života, včetně péče o výchovu dětí, zdravotního dohledu, úpravy bytových podmínek, daní, státních bank a poštovního systému. Princip kolektivismu pokládal Spencer za „biologicky zhoubný“ a psychologicky absurdní, protože v něm viděl „odměňování horších na úkor lepších“.

Zajímavý je Spencerův vztah ke Comtovi. Spencerovy základní ideje byly formulovány dříve, než se seznámil s Comtovým dílem. Spencer vcelku Comta vysoce hodnotil a připisoval mu „čest, že první důsledně poukázal na vztah mezi vědou o životě a vědou o společnosti“. Podle Spencera Comtův „způsob chápání společenských jevů značně převyšuje všechny předchozí způsoby. Mezi jinými jeho přednostmi pak patří uznání závislosti sociologie na biologii“.

Dále však nacházíme podstatné rozdíly. Spencer je především mnohem „naturalističtější než Comte. Byl mu hluboce cizí Comtův mesianismus, „zákon tří stadií“ a jiné pokusy vyvozovat sociální vývoj z vývoje duchovního. „Jaký je cíl, který Comte proklamuje? Poskytnout ucelený pohled na pokrok lidských pojmů. A jaký je můj cíl? Poskytnout ucelený pohled na pokrok vnějšího světa. Comte doporučuje, abychom popisovali nutnou a reálnou filiaci idejí. Já doporučuji, abychom popisovali nutnou a reálnou filiaci věcí. Comte pretenduje na to, že vysvětlí genezi našeho vědění o přírodě. Mým cílem je vysvětlit genezi jevů, jež přírodu tvoří. Jedno hledisko je subjektivní, druhé objektivní.“

Spencer odmítá ideu stejnorodého lineárního pokroku, v jejímž světle „různé formy společenství, reprezentované jak divokými, tak civilizovanými plemy na celé zemi, tvoří pouze různé stupně jedné a téže formy. Podle Spencerova názoru pravda je spíše to, že sociální typy, podobně jako typy individuálních organismů, netvoří určitou řadu, ale jsou rozloženy do divergentních a větvících se skupin“. Spencer konečně zcela jinak než Comte klade a řeší otázku vzájemného vztahu mezi individuem a sociálním celkem.

2. Předmět sociologie

U Spencera nenajdeme rozpracovanou formální definici sociologie a vymezení jejího vztahu k jiným společenským vědám. V knize „Sociologie jako předmět studia“ však věnuje mnoho pozornosti důkazu, že sociologie je jako věda možná. Tato možnost závisí za prvé, na existenci obecného zákona „přírodní kauzality“, který působí stejně v přírodě i ve společnosti, za druhé, na existenci zákonité vazby mezi prvky a strukturou libovolného jevu. Spencer zkoumal objektivní a subjektivní obtíže konstituování sociologie

jako vědy (včetně třídních předsudků), a tím anticipoval řadu tezí budoucí sociologie vědění.

Nejsložitější metodologickou otázkou pro Spencera bylo splývání sociologie a historie. Historie se v jeho době těšila značné prestiží a vlivu. Sociologie tím, že zkoumá zákony vývoje společnosti, je svým duchem historickou vědou. Podle Spencerova názoru je však vztah sociologie k tradiční narativně deskriptivní historii stejný jako vztah antropologie k biografii. Biografie fixuje všechny nahodilosti lidského života, zatímco antropologie zkoumá stav a podmínky vývoje organismu. Právě proto je sociologie, ačkoli se opírá o historická fakta, metodologicky blíže biologii.

Z těchto pozic Spencer kritizoval soudobé voluntaristické historiky, apologety „náhody“ a „velkých osobností“. Spencer v polemice s nimi dokazoval, že objevení se velkých osobností je podmíněno charakterem kultury dané společnosti, úrovní jejího ekonomického a technického rozvoje, který umožňuje praktickou realizaci schopností těchto osobností. Abychom pochopili změny, které velká osobnost může ve společnosti uskutečnit, musíme nejprve prozkoumat společenské podmínky, které velkého člověka a jeho generaci zrodily.

Na rozdíl od Comta Spencer nejen vyložil svoje pojetí předmětu sociologie a jejích úkolů, ale i prakticky realizoval proklamované principy. Jeho „Základy sociologie“ byly vlastně prvním pokusem o konstrukci uceleného sociologického systému založeného na etnografickém materiálu. V části „Sociologické údaje“ se Spencer snaží teoreticky rekonstruovat fyzický, emocionální, intelektuální a zejména náboženský život prvobytného člověka a vysvětlit původ jeho základních idejí a představ. Potom Spencer jako „induktivní sociologické výroky“, které mají tvořit obecnou teorii společnosti, analyzuje pojmy společnost, sociální růst, sociální struktura, sociální funkce a různé orgány a systémy společenského života. Ve druhém díle „Základů sociologie“ Spencer na rozsáhlém, i když nekriticky převzatém, etnografickém materiálu zkoumá evoluci rodinných vztahů (prvobytné sexuální vztahy, formy rodiny, postavení ženy a dětí), obřadních institucí (včetně obyčejů), politických institucí (v této souvislosti zkoumá nejen politické instituce ve vlastním smyslu slova, tedy stát, zastupitelské orgány, soud a právo, ale i vlastnictví, typy společností, náboženských institucí, profesionálních skupin, průmyslových institucí, tj. výrobu, směnu, dělbu práce atd.). Sociologie se tak pro Spencera stává univerzální vědou, která zahrnuje nejen antropologii a etnografii, ale i obecnou teorii historického vývoje.

3. Organicismus a evolucionismus

Spencerova sociologická teorie je vybudována na dvou základních principech, na pojetí společnosti jako organismu a na ideji sociální evoluce. První princip je spjat s nutností vysvětlit jednotu sociálního celku.

Spencer přesně formuluje otázku: je společnost reálnou „podstatou“ nebo pouze hromadným podstatným jménem, které slouží k označení nějakého množství individuí a které má pouze nominální existenci? Protože nominalistický pohled na společnost je pro Spencera nepřijatelný, musí Spencer uznat, že společnost je specifickým druhem bytí, které reálně existuje. „Máme plné právo pohlížet na společnost jako na specifické bytí

(entita), i když se společnost skládá z jednotlivých (discrete) jednotek. Trvalé zachování určitých společných shod v seskupování těchto jednotek v rámci lokality, do níž je společnost umístěna, a to v průběhu celých generací a dokonce století, poukazuje na určitou konkrétnost agregátu, který jednotky tvoří. Právě tento rys nám poskytuje východisko pro naši představu o společnosti. Tohoto označení přece nepoužíváme pro proměnlivé shluky prvobytných lidí ale užíváme ho pouze tam, kde usdlý život již vedl k určité trvalé diferenciaci mezi částmi, které tvoří společnost."

Jestliže však je společnost „reálným předmětem“, který má svou vlastní individualitu, patří do třídy anorganických nebo organických jevů? I když Spencer rozsáhle používá mechanických analogií (společnost jako „agregát“ apod.), k výstavbě zobecněného modelu sociálního celku jsou takové analogie zjevně nepostačující. Proto si Spencer bere na pomoc organický model, který je složitější a dynamičtější. Jedna z kapitol „Základů sociologie“ se přímo jmenuje „Společnost je organismus“.

Spencer vypočítává řadu shod mezi biologickými a sociálním) organismy: 1. společnost, podobně jako biologický organismus, a současně na rozdíl od anorganické hmoty, v průběhu podstatné části své existence roste a objemově se zvětšuje (například přeměna malých států v impéria); 2. úměrně růstu se struktura společnosti stává složitější, podobně jako se stává složitější struktura organismu v průběhu biologické evoluce; 3. v biologickém i sociálním organismu je diferenciaci struktury provázána analogickou diferenciaci funkcí; 4. v evolučním procesu je diferenciaci struktury a funkcí biologického i sociálního organismu provázána rozvojem jejich vzájemného působení; 5. analogii mezi společnostmi a organismem lze obrátit, tj. dá se říci, že každý organismus je společností složenou z jednotlivých individuí; 6. ve společnosti podobně jako v organismu mohou jednotlivé skladebné části dále existovat, alespoň na nějaký čas, i když život celku již skončil. Podle Spencerova názoru lze tedy společnost pokládat za analogickou s biologickým organismem.

Spencer však mezi nimi nachází také podstatné rozdíly. Za první skladebné části biologického organismu tvoří konkrétní celek, v němž jsou všechny prvky nerozlučně spjaty, zatímco společnost je diskrétní celek, jehož živé prvky jsou víceméně svobodné a různě rozmístěné. Za druhé, v individuálním organismu je diferenciaci funkcí taková, že schopnost cítit a myslet je soustředěna pouze v jeho určitých částech, zatímco ve společnosti je vědomí rozloženo do celého agregátu, v němž všechny jednotky jsou schopny pociťovat rozkoš nebo utrpení v téže nebo alespoň přibližně v téže míře. Z toho plyne i třetí rozdíl, že v živém organismu existují prvky pro celek, ve společnosti je tomu naopak, „zabezpečení agregátu, pojaté nezávisle na zabezpečení jednotek, které ho tvoří, nelze nikdy považovat za cíl společenských snah. Společnost existuje pro blaho svých členů, členové neexistují pro blaho společnosti. Je třeba vždy pamatovat, že bez ohledu na velikost úsilí věnovaného zabezpečení politického agregátu, jsou všechny požadavky tohoto politického agregátu samy o sobě ničím a něčím se stávají jen do té míry, v níž jsou vyjádřeny požadavky jednotek, které agregát tvoří."

Uvedená vysvětlení jsou pro Spencera velmi podstatná, protože nejednou protestoval proti tomu, aby mu (ačkoli k tomu sám poskytoval důvody) byla připisována idea úplné identity společnosti a organismu. Není

možné opomenout; že Spencer je individualista. Jestliže u Comta sociální celek předchází individuum a individuum není ani samostatnou buňkou společnosti, pak u Spencera naopak je společnost pouze agregátem individui. Rozplynutí individua v sociálním organismu pokládá za nepřijatelné. Z toho vyplývá i důležité zpřesnění, že společnost není pouhý organismus, ale „superorganismus“.

Každá rozvinutá společnost má podle Spencera tři systémy orgánů. Udržovací systém, který je organizací částí, zajišťujících výživu organismu a výrobu pro společnost nezbytných produktů. Rozdělovací systém zajišťuje vazbu mezi různými částmi sociálního organismu na základě dělby práce. Konečně regulační systém v podobě státu zajišťuje podřízení skladebných částí celku. Specifickými částmi, „orgány“ společnosti jsou instituce a úřady. Spencer uvádí šest typů institucí: rodinné, obřadní, politické, církevní, profesionální a průmyslové. Evoluci každého typu se snaží prozkoumat pomocí srovnávací historické analýzy.

Jaké jsou však zákony evoluce? Pojem evoluce zaujímá ve Spencerově teorii ústřední místo. Podle jeho vyjádření kdekoli probíhající jevy jsou částmi celkového evolučního procesu. Existuje pouze jedna evoluce, která se všude uskutečňuje stejným způsobem.

Jakýkoli vývojový proces má podle Spencera dvě stránky, integraci a diferenciaci. Začíná prostým kvantitativním růstem, zvětšením objemu nebo počtu skladebných prvků. Kvantitativní růst a složitější charakter struktury sociálních agregátů nutně vyvolává proces funkcionální a strukturální diferenciaci celku. V primitivních sociálních organismech jsou jejich jednotlivé části slabě diferencovány a jsou si navzájem podobné. Tatáž dílčí struktura zde může plnit několik různých funkcí a tatáž funkce může být plněna několika různými strukturami. V závislosti na růstu společnosti se její části sobě stále méně podobají. Tyto části začínají plnit nejrůznější specializované funkce, které je nutno uvést do souladu.

Dělba práce, objevená původně ekonomy jako sociální jev a pak uznaná biologií jako „fyziologická dělba práce“, se tak stává obecným vývojovým mechanismem. Čím je však diferenciací funkcí složitější, tím důležitější je existence nějakého řídicího, regulujícího mechanismu, který by byl schopen zajistit soulad mezi činnostmi dílčích struktur. Z toho vyplývá (složitější charakter a diferenciací samotných procesů řízení. Již v nejranějších stádiích společenské evoluce začíná diferenciací mezi řídicími a řízenými, která je postupně stále výraznější. Moc vládce je doplňována náboženskou mocí, která vzniká současně s ní, a dále je doplněna mocí obecně přijatých pravidel chování a obyčejů, která se od obou předchozích osamostatnila.

„Pokrok začínající v barbarském kmeni, který byl téměř stejnorodý funkcemi svých členů, probíhal a dosud probíhá ve směru ekonomické agregace celého lidského rodu a vyvolává stále více různorodosti ve smyslu rozlišení oddělených funkcí osvojovaných určitou částí každého národa, oddělených funkcí osvojovaných početnými skupinami továrníků a obchodníků v každém městě a oddělených funkcí osvojovaných pracujícími, kteří jsou spojeni k výrobě určitého zboží.“

Evoluční přístup ke společnosti však vyvolává řadu složitých problémů. Za prvé, jaký je vztah kvalitativních a kvantitativních změn ve

vývojovém procesu? Za druhé, jaký je vztah pojmů evoluce a pokrok (jde o problém, formulovaný již romantiky konce 18. a počátku 19. století)? Za třetí, máme pohlížet na evoluci jako na jednotný a jednosměrný proces nebo jako na sérii relativně autonomních vývojových procesů?

Na první otázku Spencer odpovídá v duchu typického „plochého“ evolucionismu. Sociální evoluce je pro něho rozporný, ale v podstatě plynulý, postupný a do značné míry automatický proces, který nedovoluje vědomé „urychlení“ a intervenci „zvnějšku“: „Procesy růstu a vývoje mohou být a často bývají opuštěny nebo rozloženy, avšak nemohou být uměle zlepšeny.“ To je ovšem přímé zdůvodňován(živelnosti vývoje kapitalistické společnosti a zachování stavu quo. Spencer zdůrazňuje organický charakter sociální evoluce, uvádí řadu analogií mezi společnostmi a přírodou a ostře přitom odsuzuje Jakékoli pokusy o revoluční přeměnu, protože v „revolučním rozkladu určitosti“ vid(nepřírozené porušení „zákona“, podle něhož každá evoluce „probíhá po linii nejmenšího odporu“.

Daleko složitější je Spencerův názor na vzájemný vztah mezi evolucí a pokrokem. Tímto tématem se Spencer ostatně často zabýval. Idea univerzálnosti pokroku chápaného jako zlepšování člověka a společnosti byla v polovině 19. století značně rozšířena. Ameliorismus, tj. filozofie postupného zlepšování života, byl neodlučnou částí sociálního kréda viktoriánského liberalismu. Mladý Spencer také rozlišoval pokrok jako hodnotový pojem a evoluci v přírodovědeckém smyslu. V druhé kapitole „Sociální statiky“ zdůrazňuje, že pokrok „není na hodilost, ale nutnost“ a přesvědčeně pro budoucnost předvídal úplné „vymizení zla“ a zdokonalení člověka.

Později však od tohoto hlediska ustoupil a opustil i pojem pokroku, který pokládat za příliš antropocentrický. Zralý Spencer, když mluvil o „zákonu“ evoluce, Již zdaleka neměl na mysli „zlepšen(života“, ale pouze zákonitý a stále se zrychlující pohyb od stejnorodosti k různorodosti. Netvrdil ani, že by se „všeobecný pokrok“ vztahoval na každou danou společnost. Plně si uvědomil možnost a dokonce nevyhnutelnost regresivních procesů: „Je-li nutno teorii regresi v její dnešní podobě pokládat za nezdůvodněnou, pak i teorie pokroku, přijímaná bez jakýchkoli omezení, musí být také pokládána za nezdůvodněnou... Je možné a podle mého mínění velice pravděpodobné, že regresivní procesy probíhaly stejně často jako progresivní. Z toho pak plyne představa o vývoji společnosti jako o řadě relativně autonomních procesů a nikoli jako o globální Evoluci. Podobně jako jiné druhy pokroku, zdůrazňuje Spencer, není ani společenský pokrok lineární, ale divergentní.

R. G. Perrin správně poznamenává, že u Spencera nenacházíme jeden, ale přinejmenším čtyři výklady „sociální evoluce“: 1. progres k nějakému „ideálnímu“ stavu; 2. diferenciaci sociálních agregátů na funkcionální subsystemy; 3. růst dělby práce; 4. zdroj diferenciacie společnosti. Uvést do vzájemného souladu všechny tyto výklady se Spencerovi nikdy nepodařilo.

4. Spencerovo místo v dějinách sociologie

Spencerův příspěvek k rozvoji sociologie a hodnocení jeho děl následujícími generacemi je stejně rozporné jako Jeho tvorba sama. Ideologicky závažnou zásluhou H. Spencera byl jeho boj s klerikalismem a obhajoba principu

objektivního, na principech vědeckého, přírodovědného přístupu založeného zkoumání společnosti. Pokrokové myslitele druhé poloviny 19. století přitahovalo Spencerovo přesvědčení o nezlomnosti sociální evoluce, uznávání zákonitosti veškeré existence a zdánlivá exaktnost a vědeckost jeho dedukcí. Jistě ne náhodou tyto myšlenky imponovaly takovým osobnostem, jako byl Jack London a Theodor Dreiser. London pěkně popisuje, jak významnou úlohu sehrála Spencerova evoluční teorie v životě Martina Edena. Právě Spencer „sjednotil, vyvodil a předložil užaslému pohledu Martina Edena konkrétní a ve všech detailech uspořádaný svět, svět naprosto přehledný, podobný těm malinkým korábům, které dělají námořníci ve volném čase. Nebylo tu nic neočekávaného, nebylo tu náhod. Ve všem byl zákon“.

Spencerovou teoretickou zásluhou byl pokus o spojení historicko-evolučního a strukturně funkcionálního přístupu. Svou koncepcí strukturní diferenciaci, pojetím společnosti jako autoregulačního systému a analýzou vzájemné vazby mezi sociálními funkcemi a strukturou společnosti Spencer anticipoval řadu tezí strukturního funkcionalismu v sociologii a etnologii. Jako první Spencer začal v sociologii systematicky používat pojmy: „systém“, „funkce“, „struktura“ a „instituce“. Ve srovnání s Comtem bylo jeho předností to, že se daleko důsledněji opíral o empirické, především komparativně historické výzkumy. Spencer se jako jeden z prvních pokusil rozlišit pojmy evoluce a pokroku a překonat nedostatky lineární koncepce vývoje. Tím překlenul rozdíly mezi sociologií a etnologií. Systematizace etnologického materiálu, kterou provedl, a v ještě větší míře sám způsob klasifikace a typologie společností, pomáhaly zvýšit teoretickou úroveň etnologických výzkumů a přispěly k tomu, že se objevila řada historicko-evolučních a kulturologických koncepcí. Ne náhodou se Spencerovi věnuje značná pozornost nejen v dějinách antropologie a etnografie, ale i psychologie. Řada Spencerových dílčích pozorování a závěrů, bez ohledu na míru jejich faktické odůvodněnosti, stimulovala plodné vědecké diskuse a spory.

Celkově však Spencerova koncepce trpí hrubým naturalismem a mechanicismem. V zájmu své syntetické filozofie se Spencer snažil redukovat složité sociální jevy na jejich nejjednodušší prvky. Konkrétní obsah společenského života však jeho pozornosti unikal. Pokusy aplikovat obecné pojmy „diferenciaci“ a „integraci“ na společnost při opomíjení formalizace pojmů a při operování předvědeckým vymezením společnosti, osobnosti a masy vedly k nejasnostem a nedorozuměním.

Spencerovská evoluční teorie, přes veškerou snahu o konkrétnost, zůstala spekulativní. Empirická fakta ilustrovala koncepci, ale netvořila její základ. Obrovský faktický materiál, který tvoří 17 svazků Spencerovy „Deskriptivní sociologie“, byl jeho spolupracovníky shromážděn zcela nekriticky z nejrůznějších zdrojů.

Spencerova sociologie, kterou oficiální akademická univerzitní věda neuznávala, získala na sklonku 19. století značnou popularitu mezi širokým čtenářským publikem, zejména v USA, kde od roku 1860 do roku 1903 bylo prodáno téměř 369 tisíc výtisků Spencerových knih. Podle vyjádření Ch. H. Cooleyho Spencerova kniha „Sociologie jako předmět studia“ „pravděpodobně vyvolala větší zájem o sociologii než kterákoli jiná publikace

před ní či po ní". Spencerova návštěva v USA v roce 1882 byla skutečným triumfem tohoto myslitele. Na počátku 20. století jeho vliv na společenské myšlení v USA slábl, nikoli však proto, že by se jeho ideje vyčerpaly, ale proto, že Spencerův jazyk, podle vyjádření R. Hofstadtera, se stal „obecným rysem individualistického folklóru“.

Vztah ke Spencerovi však nikdy nebyl jednoznačný. Zpočátku byl přijímán jako teoretik naturalistického evolucionismu a měl největší vliv na představitele sociálně dárwinistické orientace (W. Sumner). Stoupenci psychologické orientace Spencera za jeho naturalismus naopak kritizovali. Krize evolucionismu na počátku 20. století vyvolala ostrou kritiku Spencerova díla. Avšak již Durkheim v něm viděl předchůdce funkcionalistické orientace. L. Bernard se v roce 1927 dotazoval 258 amerických sociologů a zjistil, že právě Spencer byl pokládán za nejvlivnějšího evropského sociologa. Potom však počet odkazů na jeho dílo prudce klesá. V roce 1937 Parsons zcela jednoznačně psal, že „Spencer je mrtev“, a s tímto názorem souhlasili historikové sociologie v letech 1940-1950. Avšak vznik neoevolucionismu a kybernetiky i systémového přístupu v posledních letech na Západě znovu posílily zájem o Spencera, který je pokládán za předchůdce těchto nových směrů, ačkoli vznikaly samozřejmě mimo oblast spencerovského myšlení.